

Bijlage VWO
2019

tijdvak 2

geschiedenis

Bronnenboekje

Prehistorie en oudheid

bron 1

De Atheense jurist Demosthenes (384 – 322 voor Christus) beschrijft een wet:

Als een niet-Atheense man met een burgervrouw samenwoont, op welke manier dan ook, dan mag elke Athener die dat wil (hiertegen) een klacht indienen bij de *thesmothetai*¹⁾. Als de aangeklaagde wordt veroordeeld dan zullen hijzelf en zijn bezittingen worden verkocht en een derde deel zal worden gegeven aan de aanklager. (...) Aanklachten kunnen worden gedaan bij de *thesmothetai* door diegenen die daar het recht toe hebben.

noot 1 juridische beambten die verantwoordelijk waren voor het vastleggen van wetten in Athene

bron 2

De Romeinse schrijver Tacitus beschrijft in zijn boek *Historiae* hoe in het jaar 70 de Romeinse generaal Cerialis een vergadering van Galliërs toespreekt nadat hun opstand is neergeslagen:

Romeinse generaals zijn jullie land en dat van andere Galliërs niet vanwege hebzucht binnengetrokken, maar omdat ze uitgenodigd werden door jullie voorvaders die genoeg hadden van alle interne conflicten (...). We hebben onze stellingen langs de Rijn niet ingenomen om Rome te beschermen maar om Germaanse vorsten als Ariovistus ervan te weerhouden de macht in Gallië te grijpen (...). Heel Gallië was ten prooi gevallen aan burgeroorlogen, uitgelokt door koningen, die duurden tot jullie onze wetten accepteerden. En hoewel we constant zijn uitgedaagd, hebben we als veroveraars alleen om zo veel belasting gevraagd als we nodig hebben om de vrede te bewaren. Harmonie tussen landen kan alleen worden veiliggesteld door legers, legers kunnen niet in stand worden gehouden zonder geld en geld kan alleen door belasting worden verkregen.

De middeleeuwen

bron 3

Een mededeling van een Frankische koning uit 811:

Redenen waarom mannen hun militaire verplichtingen¹⁾ niet nakomen:
Arme mannen beklagen zich erover dat zij worden beroofd van hun eigendom. Deze klachten richten zich zowel tegen bisschoppen, abten en hun zaakwaarnemers als tegen graven en hun plaatsvervangers. Ze zeggen ook dat als iemand weigert de grond die hij in eigendom heeft af te staan aan een bisschop, abt, graaf of diens plaatsvervanger, deze laatsten naar een manier zoeken om die arme man te schaden. Ze dwingen hem bij iedere gelegenheid in het leger te gaan, totdat hij zo erg verarmd is dat hij zijn grond overdraagt of verkoopt, of hij nu wil of niet.

noot 1 In het Frankische koninkrijk konden vrije mannen worden opgeroepen om tijdelijk in het koninklijk leger te dienen.

Vroegmoderne tijd

bron 4

Titu Cusi Yupanqui, de heerser van de Inca's in Amerika, laat in zijn boek *Een Inca-verslag van de verovering van Peru* in 1570 opschrijven:

Toen mijn vader hierover hoorde [over de komst van de Spanjaarden] raakte hij buiten zichzelf en zei: "Hoe durven deze mensen mijn land binnen te vallen zonder mijn autorisatie en toestemming? Wie zijn deze mensen en wat zijn hun gewoonten?" De boodschapper antwoordde: "Heer, deze mensen moeten wel goden zijn, want ze beweren dat ze met de wind gekomen zijn. Ze hebben baarden en zijn heel mooi en wit. Ze eten van zilveren borden. Zelfs hun schapen, waarop ze rijden, zijn groot en dragen zilveren schoenen [hoefijzers]. Ze gooien met donder zoals de lucht dat doet. (...) Bovendien hebben we ooggetuigen die met hun eigen ogen hebben gezien dat ze praten naar witte vellen en dat ze van sommigen van ons de namen kenden voordat iemand ze dat had verteld en die namen wisten ze door naar de vellen te kijken die ze voor zich houden."

bron 5

In zijn functie als burggraaf van Antwerpen is Willem van Oranje verantwoordelijk voor de rust en veiligheid in die stad. Jacob van Wesembeke, de stadsadvocaat van Antwerpen, beschrijft de intocht van de prins op 13 juli 1566:

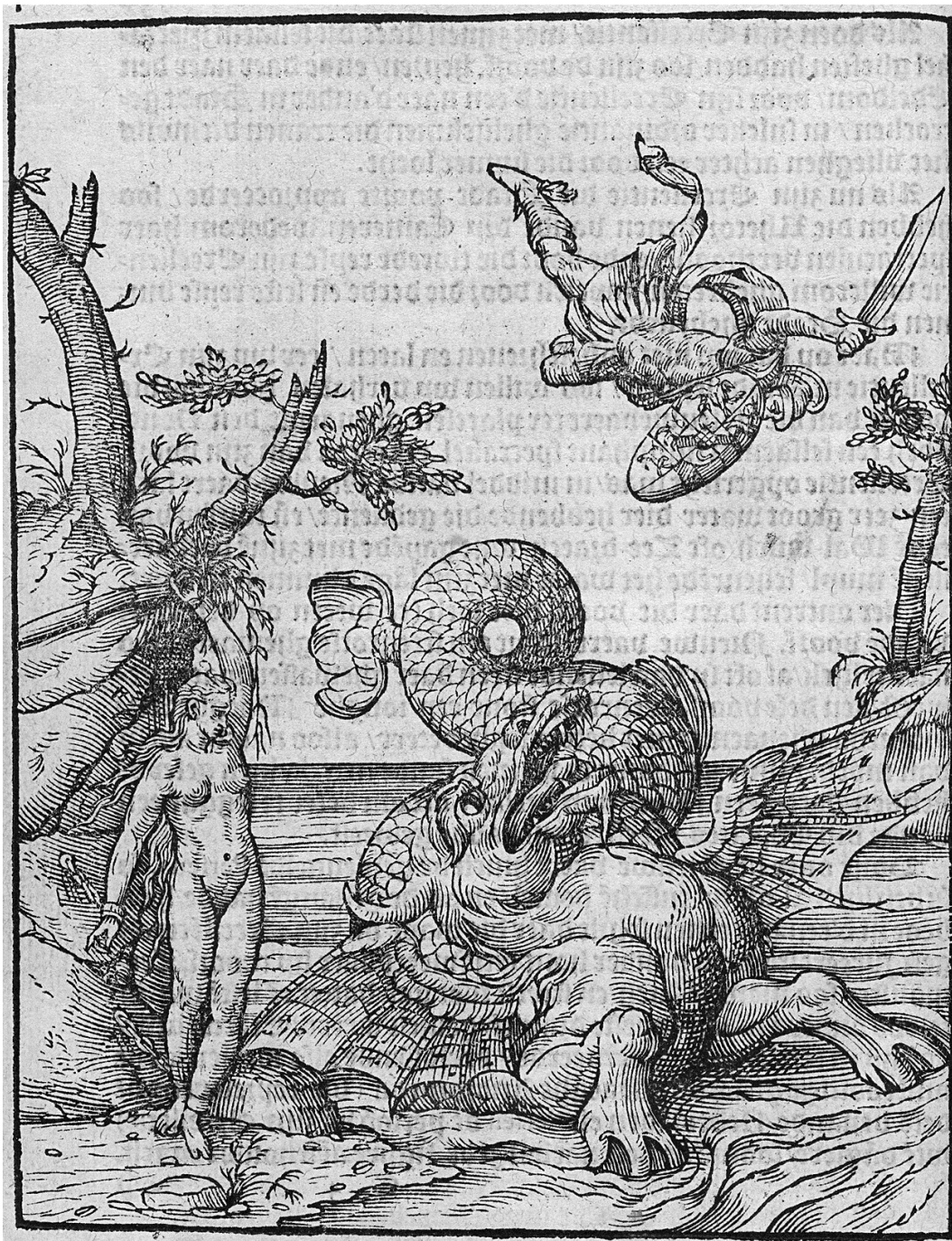
Ondertussen werden de [calvinistische] preken en bijeenkomsten, die men met wapens bewaakte steeds groter. Dat gold ook voor het wantrouwen en de vrees die het volk koesterde tegenover het hof en het stadsbestuur, zodat de stad er armzalig bij stond: velen waren vertrokken, en veel vooraanstaande burgers en kooplieden werden verbannen. Iedereen verlangde naar en riep om de prins [van Oranje]. Iedereen wenste hem hier en hoopte dat hij de toestand zou verbeteren. Hun genegenheid hebben zij ook getoond op 13 juli, toen de prins, in opdracht van de landvoogdes, naar Antwerpen kwam. Van het huis waar hij zou logeren tot meer dan een halve mijl buiten de stad waren de wegen bezet met vele duizenden, ja wel meer dan dertigduizend mensen. Men kon er nauwelijks doorkomen vanwege de menigte. Veel burgers en andere inwoners kwamen de prins te paard tegemoet gereden, en begeleidden hem daarna. Dat deed ook de heer van Brederode, met een groot aantal van de bondgenoten¹⁾, die zich op dat ogenblik daar bevonden. (...) Onderweg, en met name buiten de stad, werd er bij het passeren van de prins soms "Vive les Gueux"²⁾ geroepen. De prins berispte de roepers vele keren, zowel met woorden als met gebaren.

noot 1 Edelen die eerder een verzoek om matiging van de kettervervolgingen hadden aangeboden aan de landvoogdes, een van hun leiders is Hendrik van Brederode.

noot 2 "Leve de Geuzen"

bron 6

Prent uit 1577 van Antoni van Leest van het tableau vivant *Perseus en Andromeda*. Het tableau is gebaseerd op een Griekse mythe waarin de held Perseus het zeemonster verslaat dat prinses Andromeda bedreigt.

Toelichting:

Links staat prinses Andromeda.

In het midden het zeemonster.

Rechtsboven in de lucht zie je Perseus met op zijn schild het wapen van Willem van Oranje.

bron 7

Een ambtenaar in de plaats Ploërmel in het westen van Frankrijk schrijft in juli 1789 aan de regering in Parijs:

Alle boeren in de omgeving en in mijn district weigeren massaal om hun aandeel aan korenschoven af te staan aan de inzamelaar van de tienden¹⁾ en zeggen openlijk dat er geen inzameling zal komen zonder bloedvergieten. Zij baseren zich hierbij op het onredelijke argument dat de eis voor afschaffing van de tienden was opgenomen in de Cahiers des doléances van dit district. Hiermee is de afschaffing nu een feit geworden.

noot 1 De tiende is de verplichting voor boeren om één tiende van de oogst af te staan aan de kerk of aan de regering.

bron 8

In 1849 verschijnt deze prent van Ferdinand Schröder in het satirisch tijdschrift *Düsseldorfer Monatblätter*:

Onderschrift bij deze prent:

"Waarom huil je, kleine hansworst?"

"Ik heb voor uw kleine een kroon gemaakt, en nu wil hij hem niet!"

Toelichting:

Links staat Heinrich von Gagern, president van het Frankfurter Parlement.

De vrouw in het midden is symbool voor Pruisen.

Rechts staat de Pruisische koning Friedrich Wilhelm IV.

De beer naast hem is symbool voor Berlijn, de hoofdstad van Pruisen.

Het standbeeld in het midden is Germania, personificatie van het Duitse Rijk.

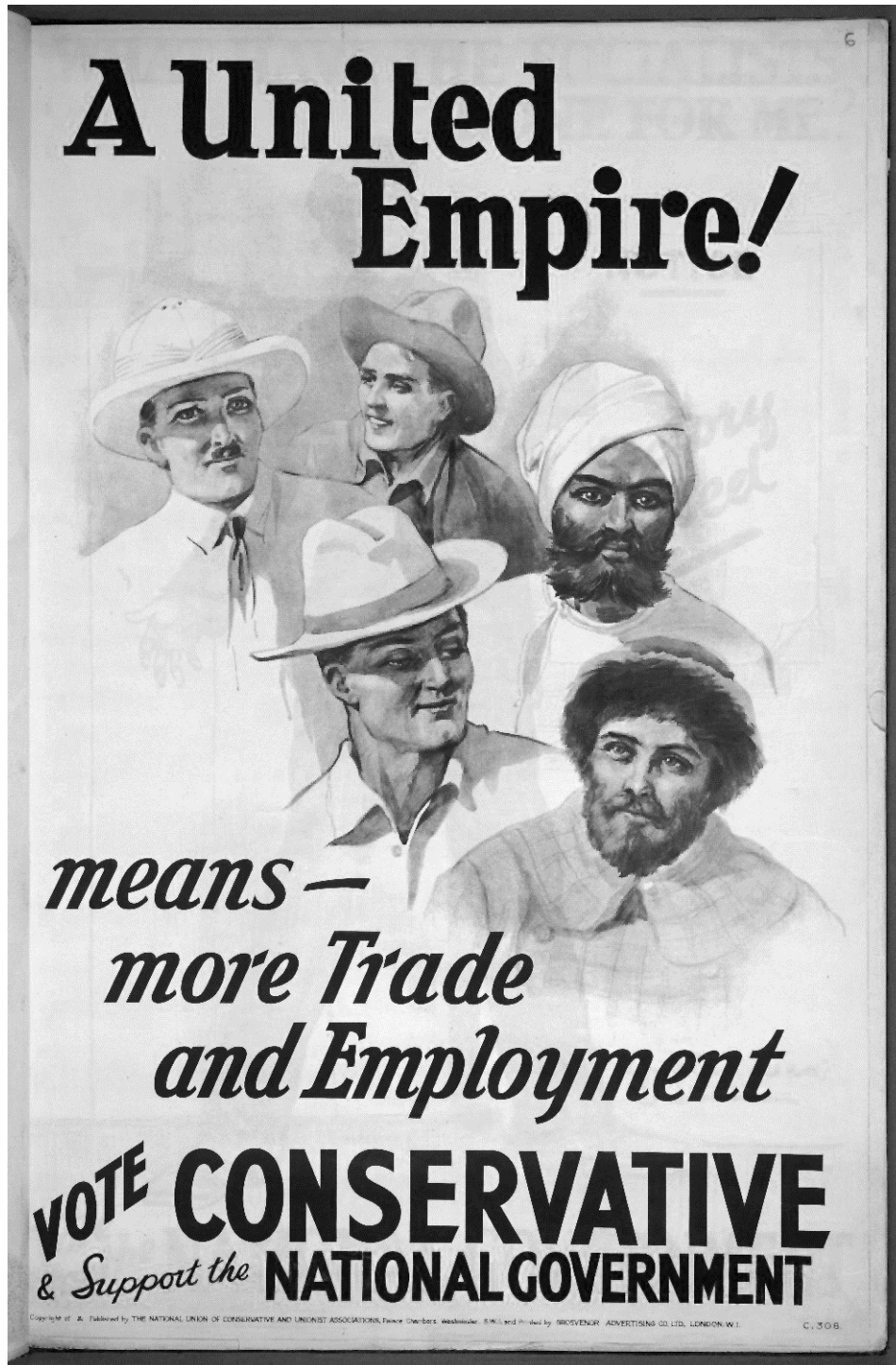
bron 9

In 1918 schreef Rosa Luxemburg (1871-1919), leider van de Spartakusbond, in het pamflet *De Russische Revolutie*:

Socialistische democratie begint op het moment van de machtsovername door de socialistische partij, en zij is niets anders dan dictatuur van het proletariaat. Jawel: dictatuur! Maar die dictatuur geldt de toepassing van de democratie, niet de afschaffing ervan, door middel van een energieke, vastberaden ingreep in de verworven rechten en economische verhoudingen van de burgerlijke maatschappij – op een andere manier kan de socialistische omwenteling niet gerealiseerd worden. Deze dictatuur moet echter worden uitgeoefend door de klasse en niet door een kleine minderheid van leiders namens die klasse, dat wil zeggen: zij moet stap voor stap een gevolg zijn van de actieve bemoeienissen van de massa, zij moet direct door de massa beïnvloed worden, gecontroleerd worden door het totale openbare leven, voortkomen uit de toenemende politieke scholing van de massa.

bron 10

Britse verkiezingsposter van de Conservatieve Partij uit 1931:

Vertaling:

Eén Verenigd Rijk!

betekent meer handel en werkgelegenheid

Stem conservatief en steun de nationale regering.

bron 11

Op 7 september 1939, vier dagen nadat Groot-Brittannië en Frankrijk de oorlog hebben verklaard aan Duitsland, zegt Stalin tegen Georgi Dimitrov, de leider van de internationale organisatie van communistische partijen:

Er is een oorlog gaande tussen twee groepen kapitalistische landen (...) om de herverdeling van de wereld, om de overheersing van de wereld! Wij zien er niets slechts in dat zij elkaar flink en stevig bevechten en elkaar verzwakken. Het zou mooi zijn als Duitsland erin zou slagen om de positie van de rijkste kapitalistische landen (vooral Engeland) te verzwakken. Zonder dat hij dat zelf begrijpt of wenst, is Hitler bezig het kapitalistische systeem op te schudden en te ondermijnen. Wij kunnen hierin manoeuvreren en één kant tegen de andere uitspelen, zodat zij elkaar zo fel mogelijk bestrijden. Het niet-aanvalsverdrag helpt Duitsland tot op zekere hoogte. De volgende keer gaan we de andere kant aansporen.

bron 12

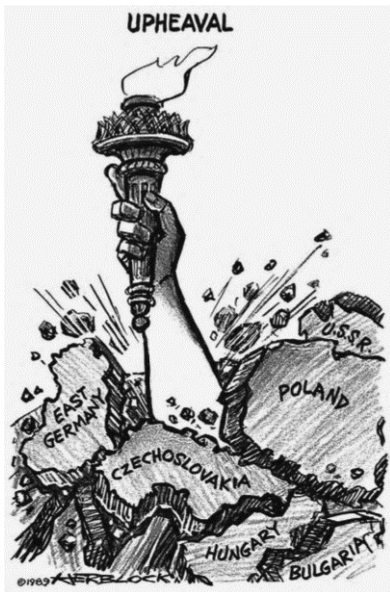
In het Amerikaanse tijdschrift *Ramparts* verschijnt in 1967 een artikel over hippies:

Hippies hebben een duidelijk beeld van de ideale samenleving (...), waarin iedereen veranderd is en mooi en vol liefde en gelukkig en vrij. Maar het is een visie waarin noodzakelijkerwijs een radicale, politieke filosofie besloten ligt: leven in communeverband, drastische inperking van het privébezit, afwijzing van geweld, creativiteit vóór consumptie, vrijheid vóór autoriteit en minder nadruk op de overheid en op traditionele vormen van leiderschap. (...) Alle hippies hebben een politieke houding – een houding van onverzoenlijk verzet tegen het establishment, dat hen als misdadigers bestempelt omdat ze lsd en marihuana gebruiken, en hen haat omdat ze met z'n negenen in een kamer en met z'n drieën in een bed slapen, vrije seks schijnen te bedrijven, geen last blijken te hebben van schuldgevoelens en bovendien nog gezonde kinderen in smerige kleren kunnen grootbrengen. (...) Ze staan zeer duidelijk en voorgoed buiten de gemeenschappelijke opinie, waaraan deze samenleving zo'n waarde hecht. En omdat het wereldje van de hippies in zo verregaande mate het wereldje is van de mensen onder de vijftientig, en, zoals *Time*¹⁾ al waarschuwde, al heel gauw de helft van de Amerikaanse bevolking zal uitmaken, is dit een politiek feit van betekenis.

noot 1 *Time Magazine* is een Amerikaans tijdschrift.

bron 13

In 1989 verschijnt deze prent van tekenaar Herblock in de Amerikaanse krant *The Washington Post*, met als titel *Omwenteling*:

Toelichting:

De arm is van het Amerikaanse vrijheidsbeeld.

Vertaling:

Van links naar rechts: Oost-Duitsland, Tsjecho-Slowakije, Hongarije, Bulgarije, Polen, USSR (Sovjet-Unie)